

تفسیر ولایی قرآن کریم مصطفی جمالی^۱

چکیده

فرآیند اندیشه‌ای حاکم بر فرهنگستان، حول محور تغییر، شدن و تصرف در شیء است. برای تصرف در اشیاء، باید تناسبات کیفی و کمی اشیاء شناخته شود و برای این تصرف، نیاز به منطق خاصی است. اگر دین، عهده‌دار سرپرستی اجتماعی باشد، در سه لایه نیاز به معادله تغییر است؛ فقه جامع، علوم و الگوی توسعه. اگر فقه، فقه اجتماعی است، فقه (فقه جامع) نیز باید معادله تغییر باشد؛ به این قرار، دین، عهده‌دار تناسبات کیفی است و علوم، عهده‌دار تناسبات کمی و الگوی توسعه، ناظر به تناسبات عینی جامعه خاص است.

جریان حجیت در همه حوزه‌ها، اعم از فقه، علم و الگو، باید روشمند باشد. بنیان روش بر دال و مدلول است. این دال و مدلول در درون خود اقتضایی دارد؛ به این ترتیب از علت دلالت به علت تعین، نقب زده می‌شود. علت تعین اشیاء باید شناخته شود. تعین اشیاء بسته به مجموعه روابط آنهاست. غایت فلسفه‌ورزی استاد حسینی‌الهاشمی با فلسفه‌ورزی حوزه علمیه متفاوت است. حوزه در پی چیستی و چرایی عالم است و استاد حسینی‌الهاشمی در پی چگونگی عالم بود. کسی می‌تواند روابط شیء را به خوبی تشخیص دهد که امام و حاکم بر روابط باشد. این تصرف، هم شامل روابط طبیعی و هم روابط اجتماعی می‌شود. در ابتدا باید مفهوم توسعه و نسبت در غرب به خوبی تعیین شود تا مشخص شود چه تحولی در غرب و تمدن آن رخ داده است. برای ایجاد جهش در علوم انسانی، باید منطق نسبت اسلامی داشت. حقیقت دین به حمل اولی، سرپرستی است. در ادبیات دینی، دین سه لایه بنیان دین و تولی به ولایت و مناسک دین‌داری دارد. از سوی دیگر، معرفت دینی و تفقه، سه پایه اساسی دارد؛ برخاستن از مسئله تعبد، قاعده‌مند بودن و ختم شدن به تفاهم و کارآمدی. همه این لایه‌ها، به منطق خاص خود نیاز دارد. فهم مسئله باید هماهنگ با جامعه کنونی باشد و نباید مسائل گذشته مرور شود.

واژگان کلیدی: تفسیر ولایی، فقه سرپرستی، حقیقت دین، فلسفه دین.

---

^۱ عضو هیئت علمی فرهنگستان علوم اسلامی.